

ЄДНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПАРАДИГМИ

Звертаючись до постаті й наукового доробку проф. Л. Я. Корнійчук мимоволі замислюєшся: як одна людина змогла поєднати такі різні, на перший погляд, напрями дослідження: вивчення історії та розроблення економічної парадигми майбутнього? З перших кроків наукової діяльності Людмила Яківна розробляла питання історії господарства в єдності з історією економічної думки. Питання генези господарської системи України, в тому вигляді і в тій постановці, яка в тоталітарному суспільстві під пильним оком ідеологічних кураторів була єдиною можливою, були предметом кандидатської дисертації (1953). Варто нагадати, що Інститут економіки АН УРСР, де проводила дослідження молода науковиця, був створений у 1936 р. як форпост радянської економічної науки, а відділ історії народного господарства та економічної думки займався здебільшого узагальненням здобутків радянської економіки та історико-економічним обґрунтуванням переваг соціалістичного виробництва. Саме в таких умовах Л. Я. Корнійчук підготувала до друку свої перші історико-економічні праці, що, як слушно зауважила проф. В. М. Феценко, «засвідчили її наукову і громадянську позицію та започаткували її глибокий науковий інтерес до вітчизняної економічної думки» [1, с. 9].

Сьогодні не просто оцінювати шлях і здобутки Людмили Яківни як представниці покоління, яке прийшло в університетські аудиторії в повоєнні роки, яке було свідком і об'єктом утвердження тоталітарної ідеології, партійних установок у наукових дослідженнях і вищій освіті, адміністративного й репресивного тиску. Тому, коли ми сьогодні в незалежній Україні, яка відстоює свою державність не тільки збройно, а й інтелектуально, звертаємося до праць Людмили Яківни, то можемо лише дивуватися – як у тих умовах вона зважилася піднімати питання про оригінальність економічних поглядів С. Подолинського (1956 р. – стаття в академічному виданні [2], 1958 р. – монографія, видана в Інституті економіки [3]). З її участю

вийшли в світ фундаментальні колективні праці, зокрема: «Нариси з історії економічної думки на Україні» (1956) [4], «З історії економічної думки на Україні» (1961) [5], які засвідчили відродження інтересу та початок нового етапу в розвитку досліджень історії української економічної думки. Слід визнати, що, вони тоді провадилися у марксистсько-ленінській інтерпретації, але й ці здобутки є вагомими з огляду на політичні умови наукових досліджень, коли будь-які розходження з канонами партійної ідеології жорстко каралися. Так В. П. Теплицький, який у 1937–1938 рр. виконував обов'язки директора Інституту економіки, був репресований, проте після реабілітації повернувся до наукової роботи в галузі економічної історії, був співавтором і співредактором низки праць [6, с. 14].

Мабуть, саме намагання вийти за межі марксистської ортодоксії, відкрити глибини самобутньої національної господарської культури визначили особливий інтерес Л. Я. Корнійчук до праць і постаті Сергія Подолинського. Позбувшись у такий спосіб маски класової політекономії марксизму, вона відкрила для себе, а згодом і для читачів-дослідників, інший вимір економічної науки, що поєднує інтелектуальне і духовне. Можливо, саме цей крок дозволив їй пройти шлях наукового сходження від обґрунтування передумов і переваг колективізації, позиціонування вчених як революціонерів і захисників трудового народу, до визначення національного внеску в скарбницю світової економічної науки, інтелектуалізації української культурної спадщини, подолання комплексів меншовартості та вторинності в розвитку наукових ідей.

Упродовж наступного десятиліття науковиця займалася ґрунтовними дослідженнями, які дозволили на початку 1970-х видати першу в СРСР монографію з історії економічної думки України [7], а згодом – захистити докторську дисертацію за цією тематикою. Напрацювання всього життя стали основою навчальних видань, які побачили світ вже в незалежній Україні, навчальних курсів, які розробила Людмила Яківна та викладала в університеті. Отже, самобутність і надбання української економічної думки, її місце в світовій економічній науці для проф. Корнійчук були предметом досліджень і провідною темою публікацій упродовж усього життя. Вона відкрила наступному поколінню науковців – її учням – багатобарвний і глибокий світ духовно-інтелектуальних пошуків української еліти в економічній царині в той час, коли молода генерація українських вчених-економістів лише формувалася. Проф. Корнійчук виконала необхідну роботу першопроходці по «замінованому полю» (за висловом О. Забужко) нашої національної спадщини. Публікації 1990-х років Л. Корнійчук,

С. Злупка, І.-С. Коропецького, П. Леоненка вказали духовно-ціннісні орієнтири для розвитку й утвердження національної гідності на основі досягнення своєї інтелектуальної спадщини.

Саме цей імператив досягнення минулого, пізнання свого коріння для бачення та побудови майбутнього є об'єднуючим у дослідженні історії української економічної думки та розробленні теорії сталого розвитку в науковій творчості та інтелектуально-духовних пошуках проф. Корнійчук. Бо йдеться про наскрізну в часі й просторі єдність людини та її внутрішнього світу із зовнішнім світом. Як писав наш геніальний філософ-містик Григорій Сковорода, – віднайдення й пізнання самого себе. А це пізнання є водночас співвідношенням себе з іншими, пошуком власної ідентичності й свого місця серед інших. У творі Сковороди «Симфонія про народ» автор вказує: «Кожен мусить пізнати свій народ і себе в ньому. Чи ти рус?... Будь ним... Чи ти лях? Будь ляхом. Чи ти німець? Німечествуй. Француз? Французствуй. Татарин? Татарствуй. Усе добре на своєму місці й своєю мірою...» [8].

Тож історія української економічної думки дає нам логію – показує, хто ми через часову тяглість інтелектуально-духовної генези нації. Теорія сталого розвитку, що виростає з національних джерел фізичної економії, – дає усвідомлення місця і місії людини в природі, макрокосмі. Антропоцентризм мислення за моделлю «Людина і Довкілля» змінюється космоцентризмом, де людина і її свідомість – атом, частинка Всесвіту.

Простеживши становлення та розвиток теорій економічного зростання в історії науки [9, с. 84–91], проф. Л. Я. Корнійчук прийшла до розмежування економічного зростання і сталого розвитку як різних парадигм і шляхів суспільного поступу, довівши, що перспективним підходом до аналізу історичного процесу є дослідження його з позицій еволюції інституційної структури суспільства, яке дає розуміння сучасного і можливість передбачення перспектив [10, с. 84]. Проблема майбутнього є центральною в парадигмі сталого розвитку, адже йдеться про те, як сучасний техніко-організаційний спосіб виробництва та інституційна структура економіки впливають на природне середовище існування соціуму та визначають перспективи його існування.

Варто відзначити, що присвоєння цьогоріч Нобелівської премії з економіки вченим (Саймон Джонсон, Дарон Аджемоглу та Джеймс А. Робінсон), які запропонували пояснення розквіту й занепаду націй та економік на основі історико-інституційного підходу, засвідчує визнання теоретичного та прогностичного потенціалу економічної історії.

У науковому доробку Л. Я. Корнійчук, який є теоретичним базисом і водночас аксіологічним дороговказом для майбутніх досліджень, оприявнюється нерозривна цілісність історичного та футурологічного знання на основі найвищої цінності – людини. Віднаходження гармонії зі світом у просторі й часі, в інтелектуальному поступі й матеріально-предметній діяльності, в єдності національного й універсального – це кредо науковця й педагога, яке залишила нам у спадок Людмила Яківна.

Список використаних джерел

1. Фещенко В. М. Л. Я. Корнійчук: штрихи до портрета наукової і педагогічної діяльності. *Корнійчук Людмила Яківна* : біобібліогр. показч. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; [уклад.: Т. О. Коноваленко, І. Ю. Бойко, Р. О. Вайтешонок, Н. О. Туртова ; наук. ред. Т. В. Куриленко]. Київ : КНЕУ, 2011. С. 9–12.
2. Корнійчук Л. Я. Про економічні погляди С. А. Подолинського. *Нариси з історії економічної думки на Україні* / АН УРСР, Ін-т економіки ; [відп. ред. Д. Ф. Вірник]. Київ, 1956. С. 204–236.
3. Корнійчук Л. Я., Мешко І. М. Економічні погляди С. А. Подолинського : [монографія] / [відп. ред. Д. Ф. Вірник] ; АН УРСР, Ін-т економіки. Київ, 1958. 192 с.
4. Нариси з історії економічної думки на Україні / АН УРСР, Ін-т економіки ; [відп. ред. Д. Ф. Вірник]. Київ : АН УРСР, 1956. 387 с.
5. З історії економічної думки на Україні / АН УРСР, Ін-т економіки ; [редкол.: В. П. Теплицький, Л. Я. Корнійчук, Є. А. Шаблій]. Київ, 1961. 348 с.
6. Небрат В. В. Історико-економічні дослідження в Інституті економіки АН УРСР [Електронний ресурс]. *Історія народного господарства та економічної думки України* : зб. наук. пр. / Ін-т екон. та прогноз. НАН України. Київ, 2016. Вип. 49. С. 9–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ingedu_2016_49_3.
7. Корнійчук Л. Я. Суспільно-економічна думка на Україні в 70-х роках XIX ст. : [монографія]. Київ : Вид-во КДУ, 1971. 254 с.
8. Ушкалов Л. «Пізнай себе». Українська ідея Григорія Сковороди [Електронний ресурс]. *Український тиждень*. 13.01.2013. URL: <https://tyzhden.ua/piznaj-sebe-ukrainska-ideia-hryhoriia-skovorody/>.
9. Корнійчук Л. Я. Економічне зростання і сталий розвиток. *Економіка України*. 2008. № 3. С. 84–91.
10. Корнійчук Л. Я. Економічне зростання і сталий розвиток. *Економіка України*. 2008. № 4. С. 82–90.